

Іван Олександрович Смець,

кандидат юридичних наук,

Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокариуса»

Міністерства юстиції України (докторант);

<https://orcid.org/0009-0003-9056-5346>,

e-mail: ivan.iemets@ukr.net

ПРИНЦИПИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

За результатами аналізу норм кримінального процесуального законодавства, положень міжнародно-правових договорів, права Європейського Союзу, на підставі узагальнення теоретичних позицій учених, а також з урахуванням апробованого досвіду окремих європейських держав обґрунтовано, що представництво потерпілого є одним із фундаментальних принципів кримінального провадження. Доведено, що представництво потерпілих у кримінальному провадженні є неодмінною гарантією реалізації засади рівності перед законом і судом, доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень, змагальності сторін і свободи в поданні ними до суду своїх доказів та в доведенні перед судом їх переконливості тощо. Визначено, що представництво потерпілого має здійснюватися з дотриманням загальних засад кримінального провадження, а також принципів добровільності, законності, компетенції, ініціативності, співпраці та ефективної комунікації з іншими учасниками кримінального провадження.

Ключові слова: кримінальний процес, учасник кримінального провадження, потерпілий, представник потерпілого, адвокат, принцип, повноваження.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Кримінальним процесуальним законодавством гарантовано кожному потерпілому право мати представника. Це жодною мірою не впливає на межі його правового статусу, зокрема сукупність прав, якими він може користуватися, скоріше навпаки, гарантія мати представника сприяє вирішенню багатьох організаційних питань, що виникають під час досудового розслідування, а також підвищує його якість. Це зумовлено тим, що представник потерпілого, котрим може бути особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні, тобто є адвокатом, надає потерпілому належну правову допомогу, в той час як інші представники сторони обвинувачення, зокрема слідчий і прокурор, намагаються встановити обставини, що

підлягають доказуванню, та реалізують свої процесуальні повноваження в напрямі забезпечення виконання завдань кримінального провадження шляхом пізнання події кримінального правопорушення та вжиття відповідних заходів. Тому вважаємо слушною позицію, згідно з якою представництво сприяє забезпеченню засади рівності всіх учасників кримінального провадження перед судом і законом, а також реалізації засади змагальності сторін у кримінальному провадженні [1, с. 612].

Із метою вдосконалення правових механізмів представництва потерпілого, приведення норм національного законодавства до положень міжнародно-правових договорів, а також окреслення рекомендацій щодо запозичення апробованої практики зарубіжних країн, вважаємо за потрібне зупинитися на визначенні її характеристики принципів представництва потерпілого у кримінальному провадженні.

Стан дослідження проблеми

Інститут представництва у кримінальному судочинстві завжди перебував у центрі наукових пошуків українських учених. Комплексному аналізу він піддавався в дослідженнях В. Г. Пожара [2], Р. О. Ємельянова [3], О. В. Якимчук [4] та ін. Окремі теоретичні та практичні аспекти цієї проблеми висвітлювалися також такими українськими вченими, як С. Є. Абламський [5], А. Д. Удалова та С. А. Савицька [6], Н. З. Рогатинська [7], Г. В. Остафійчук [8], М. А. Грібов і В. В. Червінський [9; 10] та ін. Здебільшого вчені за результатами своїх наукових пошуків констатували, що інститут представництва є основним механізмом реалізації дотримання прав і свобод особи під час здійснення кримінального судочинства [5], наголошували на важливості участі адвоката в наданні професійної допомоги потерпілому [9], здійснювали спроби визначити дефініцію та сутність представництва потерпілого [10] тощо, проте деякі аспекти представництва, зокрема принципи цієї діяльності, досі залишалися поза увагою наукової спільноти, а тому потребують проведення окремих досліджень.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є визначення та характеристика засад представництва потерпілого у кримінальному провадженні. Конкретизація мети знайшла своє висвітлення в таких *завданнях*: 1) на підставі текстурального аналізу джерел кримінального процесуального законодавства з'ясувати сучасні засади здійснення представництва потерпілого у кримінальному провадженні; 2) визначити особливості впровадження апробованого зарубіжного досвіду щодо представництва потерпілого в національну практику.

Наукова новизна дослідження

За результатами аналізу норм кримінального процесуального законодавства, зокрема міжнародно-правових договорів, а також з урахуванням чинних положень норм права окремих європейських держав, узагальнення теоретичних позицій, що знайшли своє висвітлення в науковій літературі, вдосконалено основи понятійно-термінологічного інституту представництва потерпілого у кримінальному провадженні. Запропоновані положення можуть використовуватися в подальших наукових дослідженнях як основа для реформування кримінального процесуального права в контексті запровадження апробованих зарубіжних практик у діяльність із представництва потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача.

Виклад основного матеріалу

Соціальний, політичний та економічний розвиток нашої держави супроводжувався відповідними процесами у правовій системі. Свого часу саме закріплені конституційні засади було покладено в основу принципів кримінального процесуального права, які знайшли своє закріплення у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України), ухваленому у 2012 р. З огляду на це Г. М. Мамка під час дослідження науково-правових основ засад кримінального провадження запропонував здійснювати їх класифікацію за трьома групами, серед яких:

1) загальноправові або конституційні – верховенство права; законність; повага до людської гідності; недоторканність житла або іншого володіння особи, а також право приватної власності; таємниця спілкування та невтручання у приватне життя; забезпечення права на свободу й особисту недоторканність; доступ до правосуддя й обов'язковість судових рішень;

2) загальнопроцесуальні чи універсальні – рівність перед законом і судом; змагальність сторін і свобода в поданні ними до суду своїх доказів та в доведенні перед судом їхньої переконливості; забезпечення права на оскарження процесуальних рішень або дій чи бездіяльності; розумність строків; мова, якою здійснюється кримінальне провадження; безпосередність дослідження показань, речей і документів; диспозитивність; гласність і відкритість судового провадження, його повне фіксування технічними засобами;

3) галузеві (спеціальні) – презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини; свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів своєї сім'ї; заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне й те саме правопорушення; забезпечення права на захист; публічність [11, с. 26–27].

На нашу думку, вчений доволі ґрунтовно підійшов до вирішення питання щодо визначення та класифікації засад кримінального

провадження, однак окреслений перелік потребує свого розширення, адже така засада, як представництво, залишилася поза увагою. Отже, вважаємо за потрібне докладніше зупинитися на обґрунтуванні потреби надання їй самостійного місця в переліку засад кримінального провадження.

Відповідно до ст. 59 Конституції України кожному гарантоване право на отримання професійної правничої допомоги, яка у визначених законом випадках може надаватися особі безоплатно. Також цією статтею проголошено свободу кожного в обранні захисника своїх прав¹. Воно поширюється на всіх осіб, зокрема громадян України, іноземців, осіб без громадянства, які перебувають на території України. Право на правничу допомогу базується на таких фундаментальних засадах, як дотримання принципів рівності всіх перед законом і відсутності дискримінації².

Європейською конвенцією з прав людини також гарантовано право кожного на ефективний засіб правового захисту порушених прав і свобод у національному органі, навіть попри те, що таке порушення могло бути вчинене особами, які реалізували свої офіційні повноваження³. Таким чином, захисту, який отримує особа, має бути притаманна така ознака, як ефективність. Ефективний – той, який «приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект»⁴. Під ефектом слід розуміти результат, наслідок яких-небудь причин, сил, дій, заходів, а також засоби, прийоми, пристосування, за допомогою яких створюється враження, ілюзія чого-небудь⁵. Таким чином, реалізація ефективних засобів правового захисту передбачає та вимагає відшукання тих процесуальних заходів, застосування знарядь і засобів, які забезпечать повноцінне, своєчасне та швидке досудове розслідування, відновлення порушених прав і свобод особи та прийняття законного й обґрунтованого рішення у справі.

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 03.04.2024).

² 4.3.10. Право на правову допомогу // Конституційний Суд України : офіц. сайт. URL: <https://csu.gov.ua/storinka-knygy/4310-pravo-na-pravovu-doromogu> (дата звернення: 03.04.2024).

³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 03.04.2024).

⁴ Ефективний // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1890) : сайт. URL: <https://sum.in.ua/s/efektyvnyj> (дата звернення: 03.04.2024).

⁵ Ефект // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1890) : сайт. URL: <https://sum.in.ua/s/efekt> (дата звернення: 03.04.2024).

Положеннями Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» передбачено можливість надання безоплатної первинної та вторинної правничої допомоги¹. Під безоплатною вторинною правничою допомогою розуміють окремий вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу до правосуддя та пов'язана з наданням послуг із захисту особи, здійсненні представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, в судах, інших органах державної влади та місцевого самоврядування, перед іншими особами, а також складенні документів процесуального характеру. З урахуванням видів послуг, у яких надається правнича допомога, слід констатувати, що в цьому контексті законодавцем чітко розмежовано, що захист особи та представництво її інтересів – це дві окремі форми діяльності, тому вважаємо слушним звернутися до положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Так, п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що під представництвом слід розуміти окремий вид адвокатської діяльності, який полягає в забезпеченні реалізації прав та обов'язків клієнта в кожному виді судочинства, а також в інших органах публічного адміністрування, перед фізичними й юридичними особами, прав та обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача у кримінальному провадженні². Таким чином, у контексті здійснення представництва у кримінальному провадженні чітко визначено три категорії осіб, щодо яких адвокат уповноважений здійснювати представництво: потерпілий, цивільний позивач і цивільний відповідач. З урахуванням викладеного законодавчого підходу М. А. Глібов і В. В. Червінський запропонували під представництвом потерпілого у кримінальному провадженні розуміти один із різновидів адвокатської діяльності, який полягає в наданні потерпілому від кримінального правопорушення професійної правової допомоги щодо забезпечення його прав і законних інтересів на стадіях досудового розслідування та судового провадження, а також під час процесуальних дій, що можуть проводитися до початку досудового розслідування [9].

Щодо правових засад участі представника потерпілого у кримінальному провадженні, то згідно із сучасною доктриною кримінального

¹ Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> (дата звернення: 03.04.2024).

² Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 03.04.2022).

процесуального права представляти потерпілого, яким є фізична особа, має право той суб'єкт, котрий у кримінальному провадженні може бути захисником, що підтверджується свідомством про право на зайняття адвокатською діяльністю. Представником потерпілого, уособленого юридичною особою, можуть бути її керівник, особа, уповноважена законом чи установчими документами, а також працівник юридичної особи за довіреністю чи особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні¹. За даними, установленими нами, у 84 % кримінальних проваджень представником юридичної особи, яку визнано потерпілою, залучався працівник юридичної особи на підставі довіреності, що засвідчено керівником цієї установи.

Щодо регламентації порядку здійснення представництва в зарубіжних країнах, то вважаємо за потрібне звернутися до деяких міжнародних нормативно-правових актів, а також правових актів Європейського Союзу. Так, відповідно до ст. 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу кожній людині гарантовано право на справедливий, публічний і своєчасний розгляд її справи незалежним судом, можливість отримання консультації, мати захисника та представника². Тобто нею також диференційовано участь захисника та представника особи, однак обов'язку щодо надання правової допомоги кожному потерпілому нею не закріплено, як і не закріплено цього іншими нормативно-правовими документами більшості країн Європи. Водночас принагідно зауважимо, що дещо суперечливою щодо чинних актів законодавства є прецедентна практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПА).

Так, у справі «Р., С. та S. проти Сполученого Королівства» ЄСПА вказав, що неотримання заявником допомоги адвоката може визнаватися як порушення ст. 6 Європейської конвенції з прав людини, зокрема в тих справах, де правнича допомога необхідна для ефективного доступу до правосуддя, де юридичне представництво є обов'язковим або якщо справа є особливо складною³. Проте зауважимо, що в цій справі

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 03.04.2022).

² Хартія Європейського Союзу про основоположні права // Центр громадських свобод : сайт. 17.11.2021. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-evropejskogo-soyuzu/#:~:text=Хартія%20Основоположних%20прав%20Європейського%20Союзу,договору%201%20грудня%20202009%20року> (дата звернення: 03.04.2024).

³ Рішення палати у справі «Р., С. та S. проти Сполученого Королівства» : Рішення Європейського суду з прав людини від 16.07.2002 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_097 (дата звернення: 03.04.2024).

вирішувалися питання, пов'язані із застосуванням норм цивільного та сімейного законодавства, що виникли у зв'язку з оскарженням права на удочеріння.

Варто виокремити також ті випадки, коли в деяких справах учасники судового розгляду вказували, що не могли вирішити певних юридичних питань, зокрема тих, що пов'язані з отриманням професійної правничої допомоги під час розгляду справи в національному суді через брак фінансів. Так, у справі «Стіл та інші проти Сполученого Королівства» одна з учасниць вказала, що не змогла продовжити процедуру апеляції з тієї причини, що її заяву про надання безоплатної правової допомоги було відхилено¹. Водночас у справі «Цоньо Цонєв проти Болгарії (№ 2)» ЄСПЛ вказав, що про те, чи мала особа достатньо коштів для оплати юридичної допомоги, можуть свідчити такі обставини:

1) чи призначався безоплатний представник у попередньому провадженні;

2) чи стверджував заявник, що він не міг дозволити самостійно залучити представника.

З огляду на відсутність чітких ознак протилежного ЄСПЛ погодився, що заявник не мав достатніх засобів для самостійної оплати юридичного представництва, а тому було порушення положень пунктів 1, 3 ст. 6 Європейської конвенції з прав людини². Водночас зауважимо, що в цій справі заявник перебував у статусі підозрюваного, а потім обвинуваченого, тому це прямо не стосується проблематики представлення потерпілого у кримінальному провадженні.

Наголошував ЄСПЛ у своїх рішеннях і на тому, що правова допомога повинна бути обов'язковою у процесах, котрі є складними та через це вимагають постійної участі представника, яким є досвідчений спеціаліст у сфері права³.

Також зауважимо, що в контексті євроінтеграційних процесів України матиме обов'язок щодо приведення національного законодавства у відповідність до Директиви Європейського парламенту і Ради

¹ Справа «Стіл та інші проти Сполученого Королівства» (Case of Steel and others v. the United Kingdom) : Рішення Європейського суду з прав людини від 23.09.1998 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_106 (дата звернення: 03.04.2024).

² Справа «Цоньо Цонєв проти Болгарії» // Практика ЄСПЛ. Український аспект : сайт. 26.04.2021. URL: <https://www.echr.com.ua/translation/spravo-conev-proti-bolgari%D1%97/> (дата звернення: 03.04.2024).

³ Справа «Стіл і Морріс проти Сполученого Королівства» (Steel and Morris v. the United Kingdom) (заява № 68416/01) : Рішення Європейського суду з прав людини від 15.02.2005 // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-68224%22%5D%7D> (дата звернення: 03.04.2024).

Європейського Союзу № 2012/29/EU, яка встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочину, а також замінює Рамкове Рішення Ради Європейського Союзу 2001/220/JHA від 25 жовтня 2012 р. Згідно з її положеннями потерпілі мають право на захист під час кримінальних розслідувань. Крім того, держави – члени ЄС з-поміж іншого зобов'язані забезпечити право на супровід потерпілого законним представником або ж особою, якщо не було прийнято обґрунтоване рішення про протилежне (ст. 20)¹.

Отже, у найближчому майбутньому перед Україною може виникнути потреба перегляду окремих положень інституту представництва потерпілого у кримінальному провадженні, адже поки що рівень довіри до представників правоохоронних органів залишається невисоким. Через недостатню увагу до справи з боку представників слідства, на якій доволі часто наголошують потерпілі, вони потребують або додаткових консультацій фахівців у галузі права, або ж узагалі вимушені залучати адвоката, який би сприяв реалізації їхніх процесуальних прав і забезпеченню законних інтересів.

З огляду на те, що ідея обов'язкового представництва потерпілого представниками регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правничої допомоги наразі виглядає сумнівною через брак відповідних економічних ресурсів для її реалізації, вважаємо доречним навести позитивний досвід Великобританії, зокрема Англії та Уельсу. Нещодавно на території цих країн сторонам, які беруть участь у судовому провадженні самостійно, надавали (за потреби) правничу допомогу на волонтерських засадах відділи персональної підтримки – Personal Support Unit. Тепер це вже юридична благодійна організація Support Through Court, яка надає допомогу в цивільних і сімейних справах (спорах). І хоча це не поширюється в контексті здійснення юридичного представництва осіб під час слухань на категорії кримінальних справ, однак такі відділи можуть висловити власну позицію щодо того, чи варто особі звертатися за професійною допомогою адвоката, які є проблемні моменти або слабкі сторони в його справі тощо².

¹ Директива 2012/29/EU Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу, що запроваджує мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочину, а також замінює Рамкове рішення Ради 2001/220/JHA : від 25.10.2012 // Юрфем.уа : сайт. URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/Директива-2012-92.pdf> (дата звернення: 03.04.2024).

² Support Through Court : сайт. URL: <https://www.supportthroughcourt.org/> (дата звернення: 03.04.2024).

З урахуванням наведених і проаналізованих правових положень вітчизняного, міжнародного, а також зарубіжного законодавства, рішень ЄСПЛ вважаємо, що представництво потерпілого у кримінальному провадженні в Україні нині здійснюється із дотриманням загальних засад кримінального провадження, а також принципів:

1) добровільності, що передбачає залучення представника з власної ініціативи потерпілого, його вільне обрання, наявність в особи, яка представлятиме інтереси потерпілого, бажання та добровільності на участь у кримінальному провадженні;

2) законності, що означає здійснення представництва виключно у спосіб і межах, визначених чинним законодавством;

3) компетенції, що полягає здебільшого в залученні як представника особи, яка є адвокатом або має вищу освіту в галузі права;

4) ініціативності, що передбачає самостійне визначення стратегії реалізації прав і законних інтересів потерпілого, гарантує можливість ініціювання проведення певних заходів;

5) співпраці й ефективної комунікації з іншими учасниками кримінального провадження.

Висновки

Сучасні особливості розвитку громадянського суспільства в нашій державі засвідчують, що представництво потерпілих у кримінальному провадженні є неодмінною гарантією реалізації засад рівності перед законом і судом, доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень, змагальності сторін і свободи в поданні ними до суду своїх доказів та в доведенні перед судом їх переконливості тощо. З огляду на це вважаємо, що така засада, як представництво потерпілого, передбачає її внесення до переліку загальних засад кримінального провадження. Така позиція обґрунтована і з огляду на проведений аналіз прецедентної практики ЄСПЛ і чинних джерел права ЄС. Вважаємо, що на шляху євроінтеграції перед Україною може виникнути потреба перегляду окремих положень інституту представництва потерпілого у кримінальному провадженні, зокрема визначення підстав для обов'язкової безоплатної участі представника потерпілого принаймні в деяких категоріях справ.

На підставі текстуального аналізу положень чинного законодавства України вважаємо, що представництво потерпілого у кримінальному провадженні в Україні має здійснюватися з дотриманням загальних засад кримінального провадження, а також принципів:

1) добровільності, що передбачає залучення представника з власної ініціативи потерпілого, його вільне обрання, наявність в особи, яка представлятиме інтереси потерпілого, бажання та добровільності на участь у кримінальному провадженні;

2) законності, що означає здійснення представництва виключно у спосіб і межах, визначених чинним законодавством;

3) компетенції, що полягає здебільшого в залученні як представника особи, яка є адвокатом або має вищу освіту в галузі права;

4) ініціативності, що передбачає самостійне визначення стратегії реалізації прав і законних інтересів потерпілого, гарантує можливість ініціювання проведення певних заходів;

5) співпраці та ефективної комунікації з іншими учасниками кримінального провадження.

Перспективами подальших досліджень, на нашу думку, мають стати механізми впровадження міжнародних стандартів представництва потерпілого, проблемні аспекти представництва потерпілого у кримінальному провадженні, засади здійснення представництва свідка, цивільного позивача, цивільного відповідача.

Список бібліографічних посилань: 1. Пожар В. Г. Межі повноважень представників у кримінальному провадженні: проблеми визначення. *Молодий вчений*. 2016. № 12 (39). С. 612–615. 2. Пожар В. Г. Інститут представництва в кримінальному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2010. 22 с. 3. Ємельянов Р. О. Адвокат-представник потерпілого у кримінальному процесі : дис. ... д-ра філософії : 081. Кропивницький, 2023. 233 с. 4. Якимчук О. В. Представництво юридичних осіб у кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філософії : 081. Київ, 2020. 253 с. 5. Абламський С. Є. Захист прав і законних інтересів потерпілого у кримінальному провадженні : монографія / за заг. ред. О. О. Юхна. Харків : Панов, 2015. 240 с. 6. Удалова Л. Д., Савицька С. А. Кримінально-процесуальні гарантії діяльності адвоката : монографія. Київ : КНТ, 2014. 170 с. 7. Рогатинська Н. З. Процесуальні особливості інституту представництва у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 4 (32). С. 174–179. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2022.04.174>. 8. Остафійчук Г. В. Представництво у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2015. № 4. С. 190–195. 9. Грібов М. А., Червінський В. В. Представництво потерпілого у кримінальному провадженні: поняття, зміст, проблеми та шляхи їх вирішення. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 8–21. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.3-4/8-21>. 10. Червінський В. В. Зміст представництва інтересів потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 704–707. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-11/169>. 11. Мамка Г. М. Засади кримінального провадження: наукові та правові основи : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2019. 42 с.

Надійшла до редколегії 23.04.2024

Прийнята до опублікування 30.05.2024

Yemets I. O. Principles of the victim's representation in criminal proceedings

Based on the analysis of the provisions of criminal procedure legislation, provisions of international legal treaties, and European Union law, and on the basis of generalisation of theoretical positions of scholars, and also taking into account the proven experience of certain European States, it has been substantiated that the principle of victim representation is one of the fundamental principles of criminal proceedings. It has been proved that representation of victims in criminal proceedings is an indispensable guarantee of the principle of equality before law and court, access to justice and binding nature of court decisions, competitiveness of the parties and freedom to present their evidence to court and to prove their convincing nature before the court, etc.

It has been determined that on the way to European integration, Ukraine may need to revise certain provisions of the institute of victim representation in criminal proceedings, in particular, to determine the grounds for mandatory free-of-charge participation of a victim's representative, at least in some categories of cases. It has been argued that victim representation should be carried out in compliance with the general principles of criminal proceedings, as well as the principles of: voluntariness; legality; competence; initiative; cooperation and effective communication with other participants to criminal proceedings.

It is suggested that these provisions should be used in further scientific research as a basis for reforming criminal procedure law in the context of introducing proven foreign practices into the victim representation activities. It has been determined that the prospects for further research should include the mechanisms for implementing international standards of victim representation, problematic aspects of victim representation in criminal proceedings, and the principles of representation of a witness, a civil plaintiff, and a civil defendant.

Key words: criminal procedure, participant in criminal proceedings, victim, victim's representative, attorney-at-law, principle, powers.

